

INTIEME REVOLUTIES

R. Roodsaz en K. De Graeve (red.), *Intieme revoluties: Tegendraads in seks, liefde en zorg*, Boom 2021, 240 p., ISBN 9789024434336, € 22,90

Het is een stelling die aan de kern van het feminisme raakt: the personal is political. Wat we in ons persoonlijk leven doen of laten, heeft een invloed op de bredere politieke sfeer; en omgekeerd, politiek die soms abstract lijkt, reikt wel degelijk tot in onze huiskamers. Een andere dimensie van dit spanningsveld is die tussen individu en collectief. Deze spanning laat zich bij uitstek voelen in de laatmoderne romantische liefde: “We koesteren enerzijds onze autonomie en onafhankelijkheid en streven anderzijds naar intimiteit en verbinding” (15). Is wat zich in onze huis- en slaapkamers afspeelt uitsluitend een zaak van de betrokken individuen, of komen bredere sociale normen en waarden ook hier de kop opsteken? Roodsaz en De Graeve zijn duidelijk: “Ons intieme leven is, of we dat nu willen of niet, ook het voorwerp van conflict en politieke strijd” (17). In diezelfde huiskamers bestaat dus ook het potentieel tot het centrale concept van dit boek: intieme revoluties. Intimiteit en revolutionariteit staan niet diagonaal tegenover elkaar, maar zijn met elkaar verweven, net zoals het persoonlijke en het politieke. Dat potentieel staat in dit boek centraal.

In hun voorwoord nemen Roodsaz en De Graeve een expliciete ideologische positie in: ze stellen duidelijk dat hun boek feministisch en antikapitalistisch van aard is. Die sterke positionering komt uit de traditie van de genderstudies, waar er veel belang gehecht wordt aan de positie van de auteur ten aanzien van het discours waarover ze schrijft. Vanuit die ideologische positie stellen Roodsaz en De Graeve een duidelijke onderzoeksvraag: “Hoe kunnen we in onze private levenspraktijk het radicale potentieel van erotiek en liefde inzetten om verzet te bieden tegen de zichzelf reproducerende mechanismen van ongelijkheid?” (19). *Intieme revoluties* biedt de lezer een brede waaier aan teksten rond deze centrale vraag. Opvallend is dat die niet uitsluitend academisch van aard zijn. Academische artikels zijn er zeker, maar net zo goed persoonlijke essays en gedichten.

Een hoogtepunt van de collectie is het hoofdstuk Schijnhuwelijk/solidariteitshuwelijk van Ladan Rahbari, vertaald uit het Engels door Ine Pisters. Hierin slaagde Rahbari erin om mijn bestaande ideeën over ‘schijnhuwelijken’ — die de auteur solidariteitshuwelijken noemt — en de machtsverhoudingen erin helemaal op hun kop te zetten. De juridische definitie van het schijnhuwelijk is gebaseerd “op het vermoeden dat in de gemengde huwelijken van binationale paren minstens een van de partijen het huwelijk zou kunnen aangaan om verblijfs- of burgerrechten te verwerven” (75). Een ‘gewoon’

huwelijk is er dan een zonder bijbedoelingen. Of niet? We vinden het immers wel normaal dat iemand een huwelijksband aangaat om toegang te krijgen tot geld, prestige, roem, en ga zo maar door, zolang beide partners Europese burgers zijn. We fronsen misschien wel eens de wenkbrauwen bij zo'n huwelijk met andere motivaties dan pure liefde, maar criminaliseren doen we niet. Zo ontstaat “een onderscheid tussen ongewenste en geprivilegieerde nationaliteiten” (76). Hiermee legt Rahbari een fundamenteel probleem bloot: bij het criminaliseren van het schijnhuwelijk gaat het helemaal niet over het vrijwaren van zuivere intenties bij het aangaan van een huwelijksband, maar om het beperken van de “bewegingsvrijheid van ‘indringers’” (77). En wat is dat? Ah juist, racisme. Tegen allerlei vooroordelen en juridische obstakels in toch trouwen met subversieve intenties, kan dus sterk revolutionair zijn. Een bij uitstek intieme revolutie.

Naast dergelijke hoogtepunten, bevat de collectie ook wat zwakkere bijdragen. Het hoofdstuk over ‘ecoseksuele liefde’ bijvoorbeeld, door Louis van den Hengel, slaagde er niet in om te overtuigen. Ondanks de goede bedoelingen van de ecoseksuele beweging, die voorbij het antropocentrisme wil kijken en de natuur veilig wil stellen, lijkt deze aanpak zijn doel te missen. Trouwen met een boom (178) — bedoeld als activistisch statement — zet de mens mijns inziens net weer centraal in het verhaal, in plaats van een stap opzij te zetten en de natuur op zich te laten staan. Het concept van seksualiteit en erotiek dat centraal staat in de ecoseksualiteit is immers bij uitstek menselijk. Door de menselijke seksualiteit te projecteren op de natuur in een poging om die te redden, loopt men het risico om de natuur als lustobject te zullen zien, als gewillige deelnemer in menselijke seksuele relaties. Dit neigt dan weer sterk naar objectivering, wat men net wou vermijden.

Het hoofdstuk over de subversiviteit van autisme was dan weer erg sterk. In ‘Autisme: een katalysator van subversieve praktijk?’ onderzoekt Barbora Wouters een andere manier om naar autisme te kijken dan met de term ‘stoornis’. Autismen maakt mensen anders, dat klopt, maar zeker niet minder. En dat anders-zijn kan net een buitengewoon subversief potentieel in zich dragen. Een actueel voorbeeld is de Zweedse klimaatactivisme Greta Thunberg, die haar autisme als de katalysator van haar succesvolle beweging van schoolstakingen ziet. Mensen op het autismespectrum hebben vaak een sterk rechtvaardigheidsgevoel, en bekommeren zich met uitzonderlijke gedrevenheid om de thema's waar ze om geven (106). Bovendien kan het autismespectrum ons uitdagen om ons concept van normaliteit te herzien. Wouters schrijft: “Zo veel mensen passen niet helemaal in het 'normale' plaatje met het bijhorende pakket verwachtingen rond functioneren en productiviteit, dat autisme eigenlijk aantoonde dat er niet zoiets is als 'neuronormaliteit'. Het probleem lijkt eerder te liggen bij de onhaalbare verwachtingen op het vlak van functioneren dan bij de personen die die verwachtingen niet kunnen waarmaken. Een maatschappij meer gericht op zorg en solidariteit heeft de potentie om neurodiverse personen uit de marge te halen

en hun kansen te geven om tot bloei te komen, wat de gehele samenleving ten goede zou komen” (114). Meer solidariteit, diversiteit en rechtvaardigheid: allemaal aspecten waarover de maatschappij iets kan leren van mensen op het autismespectrum. *Who needs normal anyway?*

Al bij al vormt *Intieme revoluties* een mooi geheel aan bijdragen die elk op hun manier tot nadenken stemmen. De afwisseling van verschillende stijlen — academisch, essayistisch en poëtisch — zorgt voor een verfrissende leeservaring. Door de heldere positionering als feministisch en antikapitalistisch zal dit boek vermoedelijk niet bij elke lezer in even goede aarde vallen. Maar dat is ook niet de bedoeling: deze collectie is expliciet revolutionair, en revoluties zijn nu eenmaal niet altijd even vriendelijk en liefvallig. Revoluties zijn tegendraads, oncomfortabel, en onwennig. Maar ze zetten ons op weg naar een betere wereld, waarvan we in dit boek een glimp kunnen opvangen.

Sigrid Wallaert (Gent)